

REFLEXIONS SOBRE CURANDERISME ALS ESTATS UNITS

JORDI i GONZALEZ, Ramon

El famós autor francès Voltaire va dir: "El primer curandero va néixer quan el primer truà va conèixer el primer ximple".

Ara el risc el corren no tan sols els ximpls sinó els europeus.

A Amèrica, entrant en aquest segle, el Dr. Harvey W. Wiley del Departament d'Agricultura, va començar a ser conegut pel seu interès per al millor control de la qualitat dels aliments i drogues, i lluitava per tal d'assolir-ho.

L'esforç del Dr. Wiley interessà a Samuel Hopkins Adams, jove i brillant repòrter. Aquest redactà unes famoses sèries d'articles per a la revista "Colliers" sota el títol "El gran frau americà". Els esforços de Wiley i Adams foren importants en el moviment per guanyar posicions en la primera legislació nacional de protecció, dins l'àmbit d'aliments i drogues.

L'"American Medical Association" i l'"American Pharmaceutical Association", donaren com a una de les seves raons d'organització a mitjans del segle XIX la llista dels problemes ocasionats per les medicacions fraudulentess i de nivell inferior al normal. Avui aquests capdaventers de la lluita s'han unit en la seva guerra contra els xarlatans amb alguns aliats ben efectius, dels quals els més notables són la "National Better Business Bureau", la "Food & Drug Administration" i la "Federal Trade Commission".

Amèrica heretà moltes de les xarlataneries mèdiques d'Anglaterra, especialment els "medicaments patentats". Des del segle XVIII fins a començament del XX importà tots aquests productes avalats amb tota mena de peticions al seu favor. Durant el segle XIX, la ingenuïtat ianqui va afegir a la llista molts clàssics delinqüents, amb el seu medicament, com, per exemple, era el "Xarop calmant de la Mare Winslow". Aquest era anunciat com a remei dels còlics dels nens. I, realment, era d'allò més efectiu: molts nens quedaderen permanentment quiets per l'alta dosi de morfina que portava.

Els inventius americans també proporcionaven els seus articles i instruments terapèutics al camp del curanderisme. La primera patent a USA per un instrument va sorgir l'any 1796, d'un metge de Connecticut, i estava format per dos petites varetes metàl·liques, anomenades "Tractors". Se suposava que aquestes varetes extreien els elements nocius de la malaltia del cos del malalt quan aquest se les fregava per la pell.

Com ja deia Voltaire, la pràctica del curanderisme es molt antiga, però el que és doloros és el fet de que encara continuï avui en dia. Des de l'any 1906 en que es dictà la primera "Llei Federal d'Aliments i Drogues", nombroses revisions i correccions, així com lleis addicionals, s'han proposat i/o adoptat en un intent de protegir-se contra el curanderisme. Aquestes lleis i correccions han estat majoritàriament importants i valuoses per a nosaltres, i els ciutadans americans frueixen avui, tal vegada, de la millor protecció del món com a resultat d'aquestes activitats.

Hom es pot preguntar: Per què continua el curanderisme? Bàsicament continua per dues raons: l'existència de les malalties cròniques i la insatisfacció sentida envers els nostres metges; això ens fa el suficientment crèduls per anar a consultar als farsants que el practiquen.

Moltes malalties cròniques poden ser només malalties imaginàries. Els nostres metges, si hi incluem problemes de cara i figura, tenen, generalment, problemes crònics.

Una investigació conservadora és que en el moment actual els ciutadans americans, malgrat la bona protecció legal amb que compten, estan desprofitant un bilió de dòlars cada any amb aliments denominats saludables, medicaments de curanderos, instruments mèdics i cosmètics. És necessari assenyalar que molts d'aquests productes són inútils i/o perillosos, però, malgrat tot, els francs i rotunds fraus costen als ciutadans americans un bilió de dòlars cada any. I el que és encara pitjor, l'aplicació d'aquestes cures normalment releguen el tractament adequat.

Cal que ens fem una pregunta: Com pot un curandero continuar el negoci? El curandero pot continuar les seves activitats i, normalment prosperar, per dues raons. La primera és que depèn de la propaganda, però, com que majoritàriament aquesta és verbal, pot continuar subsint. En segon lloc, els curanderos actuen en las malalties cròniques i incurables, avui en dia molt freqüents, i moltes vegades s'ajuden amb l'efecte del placebo.

Com que les malalties cròniques mostren una regressió de símptomes de manera periòdica, inclús un tractament ineficaç que coincideixi amb la regressió de símptomes pot portar a un pacient crèdul a testimoniar beneficis d'un producte de curandero.

Un exemple d'això pot ser un estudi fet amb un placebo que es donà als pacients com si fos un analgèsic.

Més d'un terç dels pacients afirmaven haver rebut un cert consol i un 15% hi trobaren millora durant un període de tres mesos o més. Uns quants dels pacients, inclús, es queixaren de que la droga "era massa tòxica".

Això podria definir-se com la força del pensament sobre la matèria i, per tant, la propaganda juntament amb l'efecte placebo fan més fàcil l'actuació del curandero.

Ara citarem alguns dels productes promocionats pels curanderos, però, hem de fer esment de que alguns d'aquests productes apareixen diverses vegades amb diferents noms i diferents pretensions.

L'"Oxyphor" era el nom d'un popular instrument curandero, al qual nosaltres denominem teràpia del "gas de pipa" (la part principal de l'instrument era una curta peça de pipa amb casquet, farcida d'un material inactiu). Normalment, es posava al pacient una tira al voltant del canell i una altra al voltant del turmell. El cilindre estava situat en un tub d'aigua, el pacient descansava confortablement mentrestant aquest gran invent se suposava que extreia l'oxigen de la galleda d'aigua i l'introduïa pels porus de la pell. Segons els seus explotadors no hi havia malaltia, coneguda o desconeguda, que no pogués guarir-se ràpidament i total per tan sols 35 \$.

Abans de la Primera Guerra Mundial s'anunciaven moltes medecines contra l'hàbit de l'alcohol i de les drogues.

Molts dels curanderos anunciaven elogiosament llurs productes en diaris i revistes i enviaven per correu el producte als pacients. Un dels més famosos "guaridors de drogats" fou el promocionat pel Dr. Coblenz, de Fort Wayne, Indiana. Aquest va batejar la seva organització "Compound Oxygen Association".

Totes les cures contra les toxicomanies contenien una substància: morfina, i moltes vegades en dosi més alta que les preses pels addictes. Les cures alcohòliques, normalment, contenien un estimulants del sistema nerviós central, per contraatacar la depressió de l'alcohol, i un emètic.

El problema de l'obesitat ha pesat sempre sobre la humanitat, especialment pel que fa a les dones, des de temps immemorial.

Els curanderos no han deixat de notar-ho mai, oferint, per tant, les seves cures per tal de combatre el problema. Molts han anat passant a través de la història, però cap no ha estat tan famós com una dona que s'anomenava a sí mateixa Marjorie Hamilton (el seu nom de soltera) i que va ser la segona esposa d'un proporcionador d'un tractament similar a benefici de la seva primera esposa.

Marjorie Hamilton oferia el "sistema quàdruple combinat de reducció de pes sense drogues" a 15\$. La propaganda deia que no era necessari fer cap mena de règim ni purgar-se, i que no es necessitava fer cap mena d'exercicis especials. Però, quan la

víctima comprava el mètode descobria que Miss Hamilton prohibia menjar patates, pa blanc i pastes, i que recomenava un "bon i llarg passeig" cada dia.

En alguns aspectes, el curandero que viu a costa del malalt de càncer, es el més vil de tots. Dotzenes d'ells han treballat aquest fèrtil camp des de fa temps. Un dels primers d'aquest segle, i un dels que assolí més èxit econòmic, va ser S.R. Chamlee. Aquest actuava ajudat per la seva dona, a St. Louis i Los Angeles.

Com la de molts d'altres, la propaganda de Chamlee oferia estrepitosos èxits i prometia una cura total, però li assegurava uns bons ingressos atès l'impossible suposat de curació.

Alguns curanderos tenien la temeritat de fer les seves propagandes en revistes mèdiques, o de metges acreditats reals o no, famosos o no. La "Plas-Tr-Pads", de Stewart era una forma de curanderisme que substituïa els braguers rígids, tan populars a començament de segle. Era adhesiu i no podia pas aguantar massa temps una hèrnia de manera efectiva. Però com que les pautes per acceptar anuncis en moltes revistes mèdiques no estaven ben reglamentades, va ser possible que la companyia s'anunciés en un dels més coneguts diaris d'aquells dies.

Un dels més famosos instruments d'aquest segle va venir de l'Índia amb el Dr. Ghadiali. Aquest deia estar en possessió de molts títols, però tots "autoconcedits".

Aquest pregoner de suposades teràpies i valors de salut promocionà les "Ondas armòniques de colors".

L'impressionant instrument només tenia una bombeta de 1.000 vats. La petita finestra i l'estructura permetia col·locar-hi una o més plaques de vidre de color. L'"Institut Ghadiali", segons se'n deia, subministrava manuals descrivint el o els colors que calia posar davant de les finestres, d'acord amb els símptomes del pacient. La màquina podia curar qualsevol malaltia, inclús diabetis i epilèpsia.

Durant el judici de Ghadiali es pogué provar que un diabètic que va deixar la insulina va morir poc temps després i que un epilèptic que testimoniava per la defensa va tenir una convulsió a la mateixa salsa.

L'individu anomenat "Degà de tots els xarlatants del segle XX" va ser el Dr. Albert Abrams, de San Francisco. Va deixar protegits seus per tot el país, els quals promocionaven formes similars de curanderisme. El Dr. Abrams tenia una sagaç, però equívoca, interpretació del que aleshores era la nova ciència de la radiocomunicació. La seva "teoria radiònica" proclamava que els electrons eren la unió biològica bàsica i que totes les malalties venien a ser un desequilibri en les oscil·lacions electròniques. Inclús fundà una escola de "Medicina Electrònica". Aquest era realment el primer instrument de gran èxit per a diagnosticar i tractar a un pacient absent.

Només s'havia d'enviar a la seva clínica unes gotes de sang en un troç de paper secant.

Ruth Drown, una callista, va ser una dels molts curanderos inspirats en Abrams. El seu equip i escrits pseudo-mèdics recollien conceptes no científics, tals com la "radiovisió" i l'"aparell de raigs vibradors", capaços de detectar certes emanacions d'una taca de sang. Aquestes emanacions permetien un diagnòstic de les condicions del donant i així Ruth Drown podia recomenar el tractament. Decidida a mostrar el seu equip en la Universitat de Chicago, manifestà que la mostra provava que el pacient tenia un càncer y pressió alta, amb probabilitat d'una mort imminent. Aleshores s'enfrontà amb el donant que resultà ser un membre de la Universitat amb un magnífic estat de salut.

Un altre dels instruments anunciats a les revistes fou una versió posterior de l'aparell d'Abrams.

Persones autoritzades de la "Food and Drug Administrations" encara confisquen avui dia aquest instrument quan el troben. Se'n diu "microdinamòmetre". Se'n van vendre milers als practicants del país, per tan sols 875\$ cadascun. El Govern americà espera que siguem capaços de dir que estem al final del que, en curanderisme, se'n diu l'era "electromagnética".

El "microdinamòmetre" és un galvanòmetre comú amb resistències ajustables, afegides per donar varietat de lectures. Els registres són separables per tal de mantenir-los en les mans o pressionar-los contra qualsevol part del cos.

L'instrument, segons s'afirmava, permetia el diagnòstic i tractament de quasi totes les malalties, càncer i nefritis inclosos.

Testimonis del govern van oferir proves de que la quantitat de transpiració de la pell determinava les lectures obtingudes i que, efectivament, lectures similars eren obtingudes quan es comparaven els resultats aconseguits amb persones vives o bé amb cadàvers.

Possiblement, l'últim promotor d'aquesta mena d'instruments va ser L. Ron Hubbard, un antic escriptor científic que es va instal·lar a Anglaterra. Aquest va deixar al seu darrera moltes ramificacions de l'anomenada "Academy of Scientology" i no se sap quants dels instruments "Emeter", dels quals n'existien moltes varietats. Tots eren, però, galvanòmetres. Les propagandes d'aquests productes eren encara més espectaculars que les del "Microdinamòmetre".

L'"Emeter", degudament aplicat, prevenia, diagnòstica i tractava tota mena de desordres mentals i nerviosos, així com alteracions psicosomàtiques, i per augmentar el coeficient intel·lectual.

Segons Hubbard, les malalties psicosomàtiques n'inclouien moltes purament físiques, com el càncer, les úlceres i la polio. També assegurava que els cremats per explosió atòmica, podien guarir-se ràpidament amb l'"E-meter", la qual cosa seria motiu d'enveja professional d'aquells curanderos patrocinadors dels dos últims productes esmentats.

Cal recordar que alguns d'aquests tipus de curanderisme apareixen segons cicles regulars. Per exemple, es va comercialitzar l'aigua del mar concentrada, i acceptada com a útil per la generació anterior, però recentment va aparèixer durant un temps en el mercat i va obtenir el suport entusiasta d'un conegut articulista mèdic.

De la mateixa manera, l'oferiment de preparacions contra l'acné, reconstituents capil·lars, tractaments per a la calvicie i alguns dels més exòtics aliments "naturals", apareixen de manera periòdica.

Els aparells productors d'ozó es venien com a instruments mèdics, sota diferents noms i preus. Els seus promotors intentaven limitar la seva distribució a un sol estat, òbviament per intentar evadir les lleis estatals federals. Alguns incloïen certes modificacions com filtres d'aire i precipitadors electrònics. La propaganda dels productes era diversa, però en tots s'anava a emfatitzar la millora que procuraven a certes enutjoses malalties com l'asma, sinusitis, febres del fenc, refredats i migranyes. Els més ambiciosos també asseguraven que eren fantàstics per a reduir la pressió de la sang, millorar la capacitat mental i aturar el càncer, l'artritis i les infeccions per fongs.

Avui l'ozó es fa servir com a reductor d'olors en llocs públics, i es pot adquirir l'equip més barat que aquells suposats instruments de cura.

A més a més, és possible produir una alta i perillosa producció d'ozó en un lloc tancat, particularment si hom roman a l'habitació durant un llarg temps.

Una de les primeres patents concedides pel govern dels Estats Units va ser per a la Dra. Elisha Perkins, l'any 1796, per a un instrument anomenat "Metallic tractors". Dues tiges curtes, de metall diferent, es posaven sobre l'àrea afectada. Se suposava que la malaltia era expulsada del cos pel magnetisme i l'electricitat. El famós experiment de la cometa i de l'interruptor de Benjamin Franklin va romandre molt de temps en la ment de la gent d'aquella època, i els productes de Perkins semblaven explicar d'alguna manera l'espectacular experiment.

Però, com que el temps passa, hom es va encaminar cap als cinturons i els braçalets, anomenats "cinturons i braçalets galvano-elèctrics" i "cotilla electropàtica", i així, les plaques i braçalets de coure i argent varen assolir certa reputació, podent considerar-los com els successors dels instruments del Dr. Perkins.

Molts altres instruments de curandisme apareixen periòdicament en el mercat. Ara, la promoció sembla centrar-se principalment en els artrítics.

El curanderisme fa un ús despietat de la ciència a favor de la causa. L'arribada de l'era atòmica podria ser aprofitada pel que fa a tot això. El curandero "trobà" que l'urani podia molt bé ser la panacea de moltes malalties cròniques, especialment el càncer i l'artritis. Guants, coixins i flassades farcides de mineral d'urani de baixa activitat eren oferts a preus fantàstics. Les emanacions suposadament guaridores tenien la mateixa radioactivitat que l'esfera lluminosa d'un rellotge.

Per variar, els guants, de vegades, incloïen circuits elèctrics calents, amb o sense mineral, la qual cosa, si més no, permetia tenir les mans calentes un dia fred.

Un instrument, increïble, va ser pres molt seriosament pels seguidors del Dr. William Reich, creador de la teoria de l'energia "Orgone". Deia Reich que la invisible energia "Orgone" travessava l'atmosfera. Se suposava que una persona malalta podia curar-se a sí mateixa prenent una infusió d'aquesta energia a través d'un acumulador d'"Orgone".

Aquests aparells podien ser de diversos tipus. Estaven formats per un "con", semblant a un tap, i la "capsa vedada", que era de fusta, no tenia res a dins. Darrera aquests aspectes còmics de la teoria, també hi ha la tragèdia.

Reich, un brillant, però equivocat, estudiós de Freud, va contribuir de manera significativa en psiquiatria amb el seu llibre "Análisis de carácter", abans de moure's en l'incongruent món dels estris mèdics.

Moltes dones estan intranquilles per les qualitats de les seves glàndules mamàries. Des de sempre els curanderos ho han sabut i han ofert una solució aparent al problema. Molts dels suposadament desenvolupadors de la pitrera treballaven pel principi de succió, creant una temporal hiperèmia local. Eren venuts, normalment per venedors porta a porta, surtits de fotografies d'"abans i després", acompanyats també per cartes d'agraïment d'hipotètiques beneficiades. De tant en quant, aquesta mena de xarlatans encara apareixen avui en dia, però dels nous instruments desenvolupadors en diuen aparells d'"hidromassatge".

Des de l'arribada del servei postal als Estats Units fins avui, els xarlatans han utilitzat el correu per a tota mena de promocions. Avui tal vegada el més comú dels encàrrecs postals en el curanderisme és fonamentalment els dels coneguts com "aliments de salut". Cal fer esment que aquests productes són aliments, en la mesura en que cobreixen les necessitats dietètiques de greixos, proteïnes, carbohidrats, vitamines i minerals. El seu valor és el d'un aliment comú, però res més.

La creença de que aquests exòtics aliments i medicaments aporten beneficis especials és la base de molt curanderisme. Per exemple, la vitamina C d'"Englantina" no és millor que la vitamina C sintètica però sí més cara. Un molt conegut producte vitamínic-mineral venut per correu o de porta en porta, i promocionat per una famosa personalitat de televisió, s'ha vist repetidament sotmès a l'acció de la justícia perquè la

seva propaganda atribueix uns beneficis que no eren evidentment intrínsecs de la barreja.

Existeixen catàlegs del curanderisme actual per encàrrec postal. En aquests casos la propaganda és de fets ben coneguts i simples. Ara bé, al mateix temps, aquesta publicitat implica que el producte té una virtut especial. Aquests fets proven que, si s'és impressionable, el pensament pot saltar de la realitat a conclusions injustificables.

REFLEXIONS

Una darrera cosa que caldria que ens preguntéssim és: què es pot fer per tal de protegir-nos de sucumbir al curanderisme? Les suggerències següents podrien ajudar-nos:

1.- Llegir i escoltar amb tota cura. Les lleis exigeixen l'element veritat. Els que descriuen el material publicitari estan informats de la necessitat d'exposar la veritat. També coneixen que, a través d'un escrit construït intel·ligentment, el lector o oient negligent pot ser induït a creure que ha vist o ha escoltat alguna cosa que realment no ha estat vista ni escrita.

2.- Els joves farmacèutics sortits de les nostres universitats estan ben preparats quant a farmacologia i ciències afins. Com a consellers aquests poden salvaguardar als profans en el camp de les drogues i instruments medicinals. No són, malgrat tot, diagnosticadors. Han estat educats en les seves responsabilitats com a sanitaris i s'espera que siguin fidels a l'ètica professional. Estan tan a prop com la farmàcia de la cantonada i, per tant, poden donar informació per tal d'ajudar i evitar el curanderisme.

3.- Cal desconfiar dels productes i utensilis que estan garantits com a guaridors o pal·liatius de malalties serioses.

4.- Cal desconfiar del testimoni de persones no qualificades sobre el valor de nous productes o instruments.

5.- Cal desconfiar de l'afirmació de que el producte o instrument ha estat demorat o obstaculitzat en l'oferta, perquè el "monopoli mèdic" volia suprimir-lo.

6.- Finalment, quan un producte o instrument s'ofereix de manera inusual en la seva propaganda, és obligat de connectar amb l'"American Medical Association" o el "Better Business Bureau", a Amèrica, per tal d'obtenir informació addicional abans d'adquirir-lo, no pas amb la intenció de molestar a un honest promotor, però sí per a oposar-se als curanderos.

Hem d'ajudar-nos nosaltres mateixos i a tots els ciutadans a pensar i a llegir i a escoltar amb tota cura, i a consultar a persones competents abans d'acceptar propagandes i testimonis espectaculars. El curanderisme és una fascinant i indesitjable

faceta de la història. Tan vell com deia ja Voltaire, i tan modern com avui. Els curanderos treballen amb el "vel de misteri" que necessàriament i constant cal enretirar, per tal que la seva "despullada abjecció i inherent inutilitat sigui evident".

El farmacèutic, el metge i totes les organitzacions esmentades poden i deuen ajudar al profà a evitar al curandero.

Aquest es l'esboç d'un estudi realitzat més enllà de les nostres fronteres. Realment és molt significatiu. En el nostre país no coneixem l'existència d'estudis similars, però si coneixem l'existència de fets i circumstàncies que s'assemblen molt al que hem comentat.

Profunditzar en l'estudi d'aquest camp és avançar pel camí que porta a un millor tracte del malalt. Tanmateix encara queda molt camí per recórrer i crec --ho repeteixo-- que, en aquesta empresa, metges i farmacèutics tenen molt a dir per tal d'assolir que l'Administració sigui menys tolerant.

